

SLAVENSKI JEZICI

JUŽNOSLAVENSKI JEZICI

STAROSLAVENSKI (STAROCRKVENOSLAVENSKI)

§ 32 Staroslavenski je najstariji književni slavenski jezik i prvi književni jezik gotovo svih slavenskih naroda. Ne smije ga se brkati s praslavenskim, staroslavenski nije predak svih slavenskih jezika nego samo najstariji posvjedočeni slavenski jezik koji je u prvo doba, kada su svi slavenski dijalekti/jezici još bili jako slični i posve razumljivi, služio kao književni jezik za više slavenskih naroda. Staroslavenski je jezik načinjen na osnovi narodnoga slavenskoga govora iz okolice Soluna (dakle jednoga staromakedon-

skoga govora⁹²) iz druge polovice 9. stoljeća. Taj su jezik kao osnovu za općeslavenski književni jezik uzeli braća Konstantin Ćiril i Metod, Grci iz Soluna, kojima je dat zadatak da odu među Slavene i uspostave za potrebe Crkve slavenski književni jezik, što su oni i učinili uzevši njima najbliži slavenski govor – govor Slavenâ iz okolice Soluna. Kako su tada svi slavenski jezici bili jako bliski, svi su Slaveni lako mogli razumjeti taj jezik. Staroslavenskomu je dakle osnovica južnoslavenska, makedonska, a nadgradnja je općeslavenska⁹³. Konstantin je radi potrebe zapisivanja slavenskih glasova izmislio 863. i posebno pismo – glagoljicu, čiji su znakovi porijeklom, unatoč raznoraznim teorijama⁹⁴, izgleda ipak uglavnom sâmo stilizirani znakovi grčkoga alfabeta. Poslije se je u Bugarskoj spontano iz grčkoga alfabeta razvilo novo slavensko pismo – ćirilica, koja je na istoku potisnula glagoljicu. Slavenski su jezici na zapadu pak preuzeli latinicu.

Staroslavenski zapravo nije toliko pravi jezik koliko korpus teksto-va. Kanonskim se stsl. tekstovima smatraju: na glagoljici – *Kijevski listići* (najstariji spomenik, pisan arhaičnom oblom glagoljicom na prostoru Blatnoga jezera u Panoniji prije dolaska Mađara⁹⁵), *Zografsko evanđelje*, *Marijinsko evanđelje*, *Assemanijev evanđelistar*, *Sinajski psaltir*, *Sinajski molitvenik*, *Kločev glagoljaš* (iz 11. st., pisan u Hrvatskoj), *Bojanski palimpsest*, *Makedonski listići*; na ćirilici – *Savina knjiga*, *Suprasaljski zbornik*, *Eninski apostol*, fragmenti *Listići Undoljskoga*, *Hilandarski odlomci*, *Zografski listići*, *Listići Iljinskoga*, *Hilferdingov listić*, *Psaltir Slucki* te po nekima i *Ostromirovo evanđelje*. Kasniji tekstovi na staroslavenskom imaju sve više mjesnih osobina, slučajno (to su staroslavenske redakcije) ili namjerno (u tom se slučaju zovu recenzije). Mogu se razlikovati tri faze staroslavenskoga: 1) prastaro(crkveno)slavenski (862-885), 2) staro(crkveno)slavenski – 10/11. stoljeće (jezik stsl. kanona), 3) crkvenoslavenski – jezik redakcijskih teksto-va od 12. st. nadalje.

⁹² Neki više vole reći da je to jedan starobugarski govor, a na njemačkom se govornom području staroslavenski (u nas još zvan i starocrkvenoslavenski ili crkvenoslavenski – što pak ne mora biti isto što i staroslavenski jer se crkvenoslavenskim može zvati kasniji, ne-jedinstveni crkveni jezik različitih slavenskih naroda nastao na osnovi staroslavenskoga jezika s utjecajem pojedinih slavenskih jezika) katkada i zove starobugarskim.

⁹³ To je i zato što su Ćiril i Metod namjerno htjeli stvoriti općeslavenski književni jezik, a i zato što se je stsl. upotrebljavao širom slavenskoga svijeta pa nije mogao ostati ograničen sâmo na jezične crte polaznoga slavenskoga, makedonskoga, idioma na osnovi kojega je načinjen.

⁹⁴ Vidi npr. Hamm 1970: 50-53 ili Damjanović 2005: 30-35.

⁹⁵ Jezik je Kijevskih listića panonski slavenski – prijelazan slavenski dijalekat između hrvatskoga i slovačkoga koji je izumro nakon dolaska Mađara u Panoniju.

SLOVENSKI JEZIK

Slovenski je danas službeni jezik Slovenije. Govori se još i u susjednim dijelovima Italije i Austrije gdje živi slovenska autohtona manjina (ostatci Slavena koji su se ondje naselili još u 7. st.). Prije se slovenski ondje još i šire govorio (Slaveni su nekoć naseljavali čitavu istočnu Austriju što je jasno vidljivo po brojnim slavenskim toponimima).

Najstariji su spomenik slovenskoga tzv. Brižinski spomenici ili Freisingi listići nađeni u Freisingu kraj Münchena. Oni potječu između 975. i 1025. godine i to je zapravo zapis jednoga danas izumrloga slavenskoga dijalekta bliskoga slovenskomu (danas se na tom području u Austriji gdje je to pisano više ne govori slavenski). Oni su pisani latinicom slabo prilagođenom slavenskomu (tim više što ih je izgleda pisao Nijemac kojemu je neki Slaven diktirao). Ne valja svrstavati taj spomenik među stsl. spomenike.

SREDNJOJUŽNOSLAVENSKI

Srednjojužnoslavenski⁹⁶ je neutralan naziv koji obuhvaća kompleks hrvatskoga, srpskoga, bošnjačkoga (bosanskoga) i crnogorskoga standardnoga jezika. Dijalektološki gledano on obuhvaća čakavsko, kajkavsko, štokavsko i torlačko narječje. Strukturalno gledano, svako od njih može biti smatrano i posebnim jezikom iako su i ta narječja u određenoj mjeri znanstveni konstrukti. Teško je govoriti primjerice o jedinstvenom čakavskom s obzirom na to da se južnočakavski govori (koji su usko povezani sa zapadnoštokavskim nizom starih i novih izoglosa) prilično razlikuju od sjevernočakavskih govora (koji pak imaju neke stare izoglose koje ga vežu s kajkavskim i slovenskim). Kajkavski, shodno svojem položaju, dijeli mnoge osobine ne samo s čakavskim i sa štokavskim nego i sa slovenskim govorima. Jedinstvo je štokavskoga danas samo prividno, ono je nastalo naknadno – raseljavanjem i miješanjem starih dijalekata nakon provala Turaka na ove prostore. Prije velikih migracija, postojale su dvije različite varijante štokavskoga: zapadnoštokavski, sličniji kajkavskom i čakavskom, s kojima je činio dijalekatni kontinuum i s kojima dijeli neke stare izoglose, te istočnoštokavski, sličniji torlačkomu. Poslije su seoba izazvanih turskim dolaskom te razlike uvelike zatrte. Većina je zapadnih hrvatskih štokavskih dijalekata danas uglavnom, više ili manje, zapadnošto-

⁹⁶ Autor je ovoga naziva Dalibor Brozović (1928), jedan od najvećih hrvatskih kroatista 20. stoljeća.

kavskoga porijekla. Termin srednjojužnoslavenski valja shvatiti uvjetno jer neće biti da se svi njegovi dijelovi mogu smatrati jednim »dijasistemom«, a također je sasvim sigurno da nikada nije postojao kakav prasadnjojužnoslavenski (kao ni prahrvatski⁹⁷).

HRVATSKI

Najstariji zapisi na hrvatskom jeziku, pisani glagoljicom, potječu iz 11. stoljeća (*Plominski natpis*, *Krčki natpis*, *Valunska ploča*). Oko godine je 1100. nastala i čuvena *Bašćanska ploča*. Hrvati isprva pišu trima pismima – glagoljicom, zapadnom ćirilicom i latinicom, a pišu i na svim svojim narječjima – isprva čakavski i štokavski, a zatim nešto poslije i kajkavski. U 17. se stoljeću čakavski prestaje rabiti kao književni jezik u korist štokavskoga, a u 19. je stoljeću konačno uzet štokavski kao osnovica standardnoga jezika. Štokavski je za standard bio uzet zbog svoje proširenosti, zbog toga što se već neko vrijeme bio upotrebljavao kao svojevrsna književna *koine* (pa su ga tako čakavci već prije preuzeli kao književni, a neki su kajkavci, uz kajkavski, pisali primjerice i štokavski), a i, što se ne smije nikako zanemariti, zbog velika utjecaja dubrovačke književnosti (Dubrovnik je jedan od najvažnijih razloga što je kao standardan uzet ijekavski izgovor). Danas je hrvatski, unatoč tomu što mu je osnovica, kao i drugim srednjojužnoslavenskim standardnim jezicima, novoštokavska, nesumnjivo zaseban standardni jezik. Hrvatski se piše latinicom, čija se hrvatska varijanta zove *gajica* (po Ljudevitu Gaju), a čime se hrvatski uklapa u brojne, pretežno slavenske, srednjoeuropske jezike koji se slično pišu (hrvatski, slovenski, češki, slovački, litavski – svi primjerice imaju znakove *č*, *ž*, *š*)⁹⁸.

SRPSKI

Srbi su sve do 19. stoljeća pisali tzv. *slavjanosrpskim jezikom* – nastalim od starocrkvenoslavenskoga, s utjecajima narodnoga govora, a poslije i velikim utjecajem ruskoga. Tek od 19. st., s pojavom Dositeja Obradovića i Vuka Karadžića, počinju pisati narodnim jezikom (službeno je srpski na osnovici narodnih govora kao književni jezik priznat 1868. godine). Od kraja 19. do kraja 20. stolje-

⁹⁷ Potpisnik ovih redaka ne vjeruje ni u pračakavski ni u prakajkavski dakako. Nemoguće je primjerice sve čakavske govore izvesti iz jednoga međuprajezika. Tražimo li zajednički prajezik, moramo rekonstruirati praslavenski (odnosnu neku kasniju fazu općeslavenskoga).

⁹⁸ Dotične je znakove Gaj uzeo iz češkoga, dok je *ć* uzeto iz poljskoga, a *đ* je, zanimljivo, uzeto prema islandskom pravopisu.

ća traje težnja približavanja srpskoga i hrvatskoga jezika (u kojoj su se sa srpske strane krile velikosrpske ideje), ali tâ ideja nikada nije mogla biti provedena do kraja iako su katkad sredstva bila poprilično nasilna, a standardni jezici nikad nisu bili isti.

BOŠNJAČKI I CRNOGORSKI

Bošnjački⁹⁹ i crnogorski su najmlađi slavenski standardni jezici koji se razvijaju tek nakon 1990. godine. Bošnjački već ima svoju gramatiku, pravopis i rječnik, a Bošnjaci (Muslimani) ga prihvaćaju kao svoj jezik, dok je crnogorski još u povojima i bori se za svoj status u Crnoj Gori.

BUGARSKI

Bugarski i makedonski pripadaju u tzv. istočne južnoslavenske govore. Genetsko-dijalektološki gledano, bugarski su i makedonski isti jezik. I bugarski su i makedonski pretrpjeli jako velike promjene pod utjecajem balkanskoga jezičnoga saveza i danas su »najneslavenskiji« slavenski jezici (izgubili su sklonidbu, razvili su postpozitivne članove itd.). U 19. je stoljeću, kada nakon osamostaljivanja tek počinje pravi razvoj bugarskoga standarda, na standardizaciju bugarskoga dosta djelovao ruski (leksički, pravopisno itd.).

MAKEDONSKI

Standardni makedonski postoji tek od 1945. godine i tek se otada makedonski smatra posebnim slavenskim jezikom (prije se o njemu govorilo kao o dijelu bugarskoga). Makedonci su kao osnovu svojega standarda uzeli zapadnomakedonski dijalekat, dakako, da bi bio što različitiji od bugarskoga. Piše se ćirilicom bliskom srpskoj, za razliku od bugarske ćirilice koja je u nekim pogledima bliška ruskoj. »Otac« je makedonskoga standarda Blaže Koneski.

ISTOČNOSLAVENSKI JEZICI

STARORUSKI

§ 33 Staroruskim zovemo književni jezik stare ruske države, Kijevske Rusije, od 10/11. do 14. st., kao i govorni jezik toga doba¹⁰⁰.

⁹⁹ Sâmi ga Bošnjaci/Muslimani nazivaju bosanskim jezikom.

¹⁰⁰ Staroruski ne valja miješati sa staroslavenskim i ruskom redakcijom staroslavenskoga, također u upotrebi u staroj Rusiji.

Od njegovih spomenika možemo spomenuti npr. spjev *Slovo o vojni Igorevoj* (kraj 12. st.) i zakonik *Pravda* (na ove je svjetovne tekstove stsl. malo utjecao¹⁰¹). Kada se raspala jedinstvena ruska država, pod naletima Mongolâ i Tatarâ u 13. stoljeću i jačanjem moći i širenjem Litve i Poljske, jedinstveni se istočnoslavenski jezik, staroruski, počeo različito razvijati i tako su od njega nastala 3 suvremena istočnoslavenska jezika – ruski, bjeloruski i ukrajinski. Valja reći da je i ova podjela isključivo podjela na standardne jezike jer je genetsko-dijalektološki gledano čitav istočnoslavenski teritorij područje sâmo jednoga jezika.

SJEVEROZAPADNI RUSKI (NOVGORODSKI RUSKI)

Sjeverozapadni ruski je stari istočnoslavenski dijalekat odnosno jezik koji se je govorio na sjeverozapadu današnje Rusije, oko Novgoroda (južno od Petrograda) i koji je danas izumro. Ti su se sjeverozapadni dijalekti razlikovali po nekim osobinama od svih ostalih slavenskih jezika (npr. neprovođenjem tj. drugačijim provođenjem inače općeslavenske 2. palatalizacije te čudnim nastavkom *-e* u N. jd. *o*-osnova čega nema nigdje drugdje). Iz novgorodskoga nam je područja očuvano dosta natpisa na tom jeziku pisanih ćirilicom na brezovoj kori. Ti natpisi odražavaju čisti narodni jezik iz 12/13. st. (bez utjecaja stsl.). Poslije su te dijalekte potisnuli »normalni« ruski dijalekti tako da su danas od starih sjeverozapadnih dijalekata preostali u tamošnjim ruskim jezicima sâmo neki ostatci.

RUSKI

Ruski se razvija kao jedan odvjetak staroruskoga nakon 14. stoljeća. Danas je on službeni jezik Rusije, a govori se i u svim drugim državama bivšega SSSR-a. Na ruski je standardni jezik dosta utjecao staroslavenski, službeni jezik ruske pravoslavne crkve, više nego na ijedan drugi slavenski jezik. Tako danas u ruskom nalazimo dosta stsl. posuđenica, usporedno s domaćim ruskim riječima.

Ruski se dijeli na tri dijalekta – sjeverni, srednji i južni. Osnova je standardnoga ruskoga srednjoruski dijalekat Moskve.

¹⁰¹ Na stsl. su zapravo pisani, ali s utjecajima strus., odnosno u strus. redakciji, npr. *Ostromirovo evanđelje* iz 1056-7, *Arhangeljsko evanđelje* iz 1092, *Čudovski psalterij* z 12. st. itd.

BJELORUSKI

Kao i ruski i ukrajinski, razvio se je iz staroruskoga. Danas je službeni jezik u Bjelorusiji uz ruski (ruski kao standardni jezik preteže). Sličniji je ruskomu od ukrajinskoga, a sociolingvistička je situacija s uporabom bjeloruskoga i ruskoga jezika u javnosti, kao i u Ukrajini, krajnje složena. Kao i ukrajinski, i bjeloruski je u povijesti pretrpio znatan poljski utjecaj.

Bjeloruski je između 14. i 16. stoljeća bio i službeni jezik Velike Kneževine Litve u sastavu koje su Bjelorusi živjeli. U razdoblju 1517-1519. je izišla *Biblija* na bjeloruskom. Pisanje su na bjeloruskom prvo krajem 17. st. zabranili Poljaci, a stoljeće poslije i Rusi.

UKRAJINSKI

Kao i ruski i bjeloruski, razvija se iz staroruskoga nakon 14. st. Danas je uz ruski službeni jezik Ukrajine (kao i u Bjelorusiji, sociolingvistička je situacija ondje jako komplicirana). Ukrajinski se govori na području središta stare Kijevske Rusije pa bi se i staroruski s punim pravom mogao zvati i staroukrajinski¹⁰².

Ukrajinski dugo bijaše samo jezikom nižih slojeva (plemstvo je govorilo poljski ili ruski), a književnost se u pravom smislu javlja tek od 18. st. Ruski je car Petar I. 1720. zabranio tiskanje ukrajinskih knjiga. Knjige se na ukrajinskom opet izdaju, a jezik razvija tek od kraja 19. stoljeća. Ukrajinski se je standard razvio na osnovi jugoistočnih dijalekata (pogotovu kijevskoga govora). Danas se ukrajinski govori više na zapadu Ukrajine, dok prema istoku prevladava ruski.

RUSINSKI

Rusinski je jezik Rusinâ, manjinskoga naroda koji živi u Slovačkoj, Poljskoj, Ukrajini, Rumunjskoj, Vojvodini, Hrvatskoj itd. Rusinski je, prema svemu sudeći, poseban istočnoslavenski jezik premda ga neki svrstavaju u zapadnoslavenske jezike, a drugi među ukrajinske dijalekte. Rusini su grkokatolici, a jezik im se piše ćirilicom te je dosta dijalekatski raščlanjen, pri čem u nekim dijalektima prevladavaju istočnoslavenski, a u drugima zapadnoslavenski elementi.

¹⁰² Osim toga, taj je jezik i jezično zapravo bliži današnjemu ukrajinskomu nego ruskomu.

ZAPADNOSLAVENSKI JEZICI

Zapadnoslavenski jezici – mogu se podijeliti na tri skupine: na lehitske jezike (poljski, kašupski te izumrli slovinski, polapski i pomeranski), na lužički (gornjoluzički i donjoluzički) i na češko-slovačku skupinu.

ČEŠKI

§ 34 Najstariji su češki spomenici iz 12/13. stoljeća (*Ostrowska pjesma*). Isprva su pisali, kao i drugi slavenski narodi, na staroslavenskom (neki stsl. tekstovi pokazuju češke utjecaje). Češki se već u 15. st. razvija kao jezik visoke kulture nošen husitskim reformama. Zatim ga potiskuje njemački, da bi se od doba prosvjetiteljstva krajem 18. st. ponovno počeo uzdizati. Danas je službeni jezik Češke. Čini dijalekatni kontinuum sa slovačkim. Veliki su dijelovi Češke naknadno, nakon II. svjetskoga rata i protjerivanja Nijemaca, naseljeni Česima. Ondje se govore novi miješani dijalekti (Sudeti, područje na granici s Poljskom itd.). Standardnomu su češkomu osnova srednjočeški govori, pogotovu govor Praga. Važno je napomenuti da se književni češki jezik bitno razlikuje od sveopćega češkoga govornoga jezika (*obecná čeština*). Češki je pravopis, koji potječe još iz husitskoga razdoblja, bitno utjecao na pravopise drugih jezika, neposredno ili posredno (slovački, hrvatski, slovenski, litavski, latvijski).

SLOVAČKI

Najstariji su slovački tekstovi tek iz 15. stoljeća. Od 14. do 18. stoljeća Slovaci kao književni jezik uglavnom rabe češki (za vjerske potrebe) ili latinski. Kako je Slovačka bila stalno pod Ugarskom, književni se slovački razvija tek od kraja 18. st. Kao osnova je slovačkoga standardnoga jezika u 19. st. uzet srednjoslovački zato što je najrazličitiji od češkoga (književni se je jezik u 18. i 19. st. bio pokušavao izgraditi i na osnovi zapadnoslovačkoga dijalekta, no 1851. je pobijedio književni jezik na osnovi srednjoslovačkoga). Zapadni su slovački govori jako bliski češkomu, a istočni poljskomu i ukrajinskomu.

GORNJOLUŽIČKI I DONJOLUŽIČKI (LUŽIČKOSRPSKI¹⁰³)

Slavenski su se jezici nekoć govorili na puno većem prostoru, među ostalim i u današnjoj istočnoj Njemačkoj. Za razliku od polap-

¹⁰³ Osim istoga imena, Lužički Srbi vjerojatno nemaju nikakve izravne veze sa Srbima iz Srbije.

skoga koji je u sjeveroistočnoj Njemačkoj izumro, slavenski se održao u središnjoj istočnoj Njemačkoj uz rijeku Sprevu (Spree), oko gradova Budyšina (Bautzena) i Chotěbuza (Cottbusa). Gornjolужиčki su (na jugu) i donjolужиčki (na sjeveru)¹⁰⁴ dva bliskosrodna jezika, ali su ipak odvojeni jezici. Dijele ih i neke jako stare izoglose. Gornjolужиčki je bliži češkomu, a inovativniji je donjolужиčki bliži poljskomu. Prvi su im spomenici iz 16. stoljeća (Lutherov *Katekizam* je 1574. preveden na donjolужиčki, a 1597. na gornjolужиčki). Neki su stari lužički tekstovi iz 16. st. bili nastali na područjima istočno od današnjega lužickoga područja gdje je njemački poslije istisnuo lužički (lužički se prije govorio na puno širem području – on je samo ostatak Slavena koji su naseljavali čitavo područje današnje istočne Njemačke). Danas im je položaj u Njemačkoj sve bolji i bolji, lužički su jezici zaštićeni zakonom, jezici se uče u školama i proučavaju na sveučilištima, izdaju se knjige, novine itd. Danas donjolужиčkim govori oko 10 000 ljudi, a gornjolужиčkim oko 40 000 (od čega svakodnevno i kao prvi jezik oko 15 000 ljudi), a broj se govornika, čini se, neprestano stanuje. Uglavnom ih govore stariji naraštaji, a svi su dvojezični (osim nekih najmlađih stanovnika). Gornjolужиčki je u boljem položaju zato što njegovi govornici čine katoličku enklavu među protestantima pa se nisu miješali s okolnim protestantima tj. Nijemcima te su tako uspjeli bolje očuvati svoj jezik. Donjolужиčani su pak protestanti, kao i okolni Nijemci, pa su se s njima miješali što je onda negativno utjecalo na jezik zbog brojnijih miješanih brakova.

POLAPSKI

Polapski je jezik Slavena koji su živjeli u sjeveroistočnoj Njemačkoj, oko rijeke Labe. Oni su bili najzapadniji Slaveni. Polapski je izumro negdje polovicom 18. stoljeća kada ga je potisnuo njemački. Polapski se po nekim osobinama znatno razlikovao od drugih slavenskih jezika. Blizak je bio pomoranskomu i kašupskomu, a posvjedočen nam je po nekoliko rukopisnih rječnika i raznih zapisa iz 17. i 18. stoljeća. Poznato je oko 2800 polapskih riječi (ali od tekstova samo nekoliko molitava, jedna svadbena pjesma i nekoliko narodnih priča). Neposredno je pred izumiranje više ljudi ondje skupljalo fraze, sastavljalo popise riječi i bavilo se narodnim folklorom, ali od njih svih izgleda samo jedan bijaše izvornim govornikom polapskoga¹⁰⁵. Važan je spomenik *Vocabularium Vene-*

¹⁰⁴ *Donji* se i *gornji* odnosi na tok rijeke Spreve (Spree) koja teče prema sjeveru.

¹⁰⁵ Taj je pak ostavio samo 13 strana lingvistički relevantne građe u svojem rukopisu od 310 strana).

dicum (1679-1719) Christiana Henniga. Njemački su gradovi Bremen i Brandenburg zapravo izvorno gradovi koje su osnovali poljski Slaveni (Bremin i Branibor).

POMORANSKI

Pomoranski je danas izumro jezik (zapravo naziv kojim obuhvaćamo više negdanjih dijalekata) Slavenâ koji su živjeli između ušća Odre i Visle, uz obale Baltika pa prema unutrašnjosti, vjerojatno sve do nekakva oblika lužičkoga (Mecklenburg u današnjoj Njemačkoj, područje oko gradova Szczecina i Koszalina u današnjoj Poljskoj). Potisnuo ga je njemački tijekom duge njemačke eskpanzije prema istoku. On nam je poznat samo iz onomastike, a s poljskim je na zapadu i kašupskim odnosno slovinskim na istoku činio dijalekatni kontinuum. Današnji poljski govori na području stare Pomoracije nemaju veze s pomoranskim – to su novi miješani dijalekti nastali nakon protjerivanja Nijemaca i naseljavanja Poljaka iz raznih dijelova Poljske. Jedini su ostatci pomoranskoga današnji toponimi i zabilježena osobna i mjesna imena u njemačkim dokumentima između 12. i 14. stoljeća.

POLJSKI

Poljski je glosama potvrđen od 12. (onomastički i od 9. st.), a tekstovima tek od 14. stoljeća (*Svetokriške propovijedi*). Kako je kršćanstvo u 10. st. došlo u Poljsku iz Češke, staročeški je u početku jako utjecao na staropoljski. Od 16. se stoljeća javlja književnost na poljskom, a poljski ne prestaje biti književnim jezikom ni za razdoblja neovisnosti. Danas je poljski službeni jezik Poljske. Poljski se dijeli na 4 dijalekta: velikopoljski, malopoljski, mazovski (mazurski) i šleski. Nakon brojnih migracija od 1945. godine nadalje, slika se poljskih dijalekata bitno promijenila i nastali su novi miješani dijalekti (na područjima oduzetima Njemačkoj).

KAŠUPSKI

Poseban slavenski jezik koji se govori oko grada Gdańska, danas ima nešto više od 50 000 govornika. Poljski lingvisti ga iz političkih razloga smatraju poljskim dijalektom iako ga od poljskoga odvajaju neke veoma stare izoglose. Najstariji tekstovi na kašupskom potječu iz 16. stoljeća (protestantski prijevodi), a danas ne postoji kašupski književni jezik. Kašubi se danas etnički uglavnom smatraju Poljacima (u prošlosti i Nijemcima). To i činjenica

da kašupski čini više različitih dijalekata sprječava uspostavljanje jednoga književnoga jezika. Kašupski je nerazumljiv govornicima poljskih dijalekata.

SLOVINSKI

Slavenski idiom sa sjevera današnje Poljske, oko jezera Gardno i Łebsko. Neki ga smatraju posebnim jezikom, a neki samo jednim (sjeverozapadnim) kašupskim dijalektom. Slovinski (slovjinski) je jako dobro opisan (postoji opsežna i detaljna gramatika i rječnik Friedricha Lorentza s početka 20. st.), a bitan je za slavistiku zato što je zadržao neke jako arhaične osobine (kao što je slobodan naglasak). Izumro je, odnosno prestao se je govoriti uglavnom negdje u razdoblju prije II. svjetskoga rata (neki tvrde već i početkom 20. st.) iako su poljski dijalektolozi još 1959. nailazili na starije osobe koje su još znale neke slovinske riječi i fraze. Slovinski je iz upotrebe istisnuo donjonjemački. Govornike je slovinskoga od Kašubâ i Poljakâ razdvajalo to što su bili luterani¹⁰⁶.

¹⁰⁶ Tužna je sudbina slovinskoga naroda. Kako su do 1945, kada je njihovo područje oduzeto Njemačkoj i pripojeno Poljskoj, već bili u potpunosti ponijemčeni, Poljaci su prema njima, smatrajući ih Nijemcima, vrlo grubo postupali te ih je naposljetku većina pobjegla u Njemačku.